

A

*Pro Natura Karszt- és Barlangkutató
Egyesület*

jelentése az 1999-es kutatási évről

Pécs, 2000

Tartalom:

Túra a Szlovénia karsztvidékein.....	3
Barlangnapok a Bükk-fennsíkon (Sebesvíz).....	5
Méltatlanul elfeledett elődök.....	6
Az Abaligeti-barlang szifonjának legyőzésére indított kísérletek története.....	8
Hőmérséklet és radonmérések a Mecsekben és Villányi-hegységben.....	11
Máriagyüdi-barlang.....	11
Sózó-Víznyelő.....	14
Nyárás-völgyi (Viganvári) víznyelő.....	15
A Nyárás-völgyi (Viganvári) nyelő kutatása.....	16

PRO NATURA

Karszt- és Barlangkutató Egyesület

7677 Orfő, Fő út 12.

Telefon: 72/498-289

Adószám: 18308104-1-02

Csoportélet

Túra a Szlovénia karsztvidékein

(Parrag Tibor)

Egyesületünk öt tagja (Kertes Erika, Márton Gábor, Tegzes Zoltán, Schneider Károly, Parrag Tibor) 1999. júliusában egy hetes szlovéniai túrán vett részt. A túra célja az volt, hogy megismerkedjünk a klasszikus karszt felszíni és felszín alatti jelenségeivel. Mivel Szlovéniában is, akárcsak hazánkban, a barlangok védettek és a túrázásnak szabályai vannak, jobbnak láttuk, ha előzetesen felvesszük a kapcsolatot helyi barlangászokkal. Végül is Joze Zumer és Tomas Zorman vállalta, hogy kis időre kalauzunk lesz.

A szálláshelyünk a Skocjani-barlang közelében volt, innen jártuk be a Kras-hegységet és innen indultunk távolabbi túrákra is. Idegenforgalmi barlangok közül természetesen meglátogattuk a Postojnai-, és a Skocjani-barlangot. Postojnán nemcsak a hatalmas méretek és a cseppkövekben bővelkedő termek, folyosók vívták ki csodálatunkat, hanem az professzionálisan szervezett turistavezetés és több, barlangbarát kiépítési mód is, például olyan falazások, ahol a betonnak kívülről nyomát sem lehetett látni, vagy a sötét háttérbe szinte észrevehetetlenül beleolvadó korlátok. Sajnos a belépőjegy ára láttán is leesett az állunk. A Skocjani-barlangot külön vezetővel sikerült megtekintenünk, aki a barlangot régóta ismeri és igen érdekes vezetést tartott nekünk. A kíséretében a barlang olyan részeire is lemegettünk, ami ma már nem turistaszakasz. Sajnos a Hankajev-csatornába nem kaptunk belépési engedélyt. Helyette azonban a Reka partján (és felette) átmehettünk Skocjan falu alatt, belülről láthattuk a Kis- és Nagy-dolinát, megnézhattunk több, a szakadéktöbrök falában nyíló kisebb barlangot. Azoknak az utaknak a nagy része, ahol közlekedtünk ma le vannak zárva a nagyközönség előtt és bizony néha elállt a lélegzetünk, amikor egy félig leszakadt híd gerendáin kellett átegyensúlyoznunk a folyó fölött.

Szintén félig-meddig turistaként néztük meg a Kras-hegységben barlangokat. Itt csak minimális kiépítés van (egy-két járda, korlát, ösvény), az előre bejelentkező látogatókat egy helyi barlangász (jelen esetben Joze barátunk) vezeti körbe a barlangban minimális belépődíj ellenében. Ezeken a barlangtúrákon igazán sokat lehet tanulni, ugyanis nem a turistáknak szánt szokványos idegenvezetői szöveg hangzik el, hanem komoly ám közérthető szakmai vezetés, ami a barlang geológiájától az élővilágáig mindent felölel. A kis létszámú, érdeklődőkből álló csoport azt is lehetővé tette, hogy egy érdekesnek ígérkező témát részletesebben is megbeszéljünk a vezetőnkkel.

A legnagyobb élményt a Planina-barlangban tett látogatásunk jelentette. A közeli barlangtani intézetből kölcsönzött gumicsónakokkal érkeztünk meg a forrásbarlang bejáratához. A barlang méretei (kb. 30 m átmérőjű bejárat) már itt tiszteletet keltettek. Kezdetben a barlang falába vájt ösvényen haladtunk és ahol a barlang két ága találkozik, mi a jobb oldaliban folytattuk a túrát. Kb. fél kilométer után lemásztunk a folyóhoz és némi szerencsétlenkedés után sikerült felpumpálnunk a csónakokat. Innen kb. egy órányi evezés következett a jobbár csendes sodrású, kb. 15-20 m széles folyón. Karbidlámpáink fénye elveszett a 20-30 m magas terem homályában, csak Joze barátunk szupererős reflektora világította meg időnként a fölénk tornyosuló mennyezetet és néhol az olasz megszállók által épített hidak és járdák romjait. a Postojna irányából érkező tiszta vízben rengeteg barlangi gőtével találkoztunk, amikor azonban fényképezni szeretnénk volna őket meglepő gyorsasággal tűntek el a kövek között. Egy kilométer után értük el a végponti szifont. Innen fölmászva egy száraz oldalágban folytattuk a túrát, ahol nem csak a méretek, hanem a gazdag cseppkódítás is kínált bőséges látnivalót. A cseppkövek között műanyag szalaggal jelölt ösvény vezetett, ezt Joze irányításával megigazgattuk, ahol kellett visszahelyeztük az eredeti helyére és összeszedtük az itt található szemetet és elhasznált karbidmaradékot.

Hasonló takarítást végeztünk a Kras-hegységben található Martinska-barlangban is. A sűrű bozót mélyén megbúvó barlang a helyi viszonyok szerint nem számít túl nagyoknak a maga fél kilométeres hosszával ám gazdag cseppkövesedésével igen látványos volt. A barlang egy ma már inaktív patakos barlang lehetett, jórészt vízszintes járatokkal és egy kisebb, kb 15 méteres ereszkedéssel. Sajnos a belső részein sok, a felelőtlen barlangászok által szétdobált szemét és karbidkupac csúfította el a látványt. Mintegy "túravezetési díj" csoportunk összeszedte a hulladékot, lemosta a beszennyezett részeket.

A másik barlang, amit a Skocjani-barlang közelében látogattunk meg a Musja-jama (Légy-barlang) volt. A barlang feltehetően a Reka-folyó egy régi járata, ami mára tető helyzetbe került, inaktívvá vált és egy részén felszakadt. A barlangba ma ezen a felszakadt körtön keresztül lehet beereszkedni és mintegy 50 méter vertikális rész után érjük el a barlang alját borító törmelékhalom. A barlang egyik érdekessége az, hogy ez a felszakadás már igen régóta ismert és feltehetően valamikor kultikus helyként szolgált, ugyanis a barlangból igen értékes régészeti leletek kerültek elő, többek között egy bronzkori vas kard, ami a vezetők szerint az egyik legrégebb ismert európai vas fegyver. Ilyen dolgokat sajnos mi nem láttunk, egy rozsdásodó fél Zastava képviselte korunkat. A barlang másik nevezetességei a heliktitek. Az üreg mennyezetén, biztonságos magasságban több méteres sztalagmitok nőttek, amiket a deciméteres nagyságot is elérő girbegurba heliktitek egészen kaktuszszerűvé varázsoztak.

A felszíni túrák közül a skocjani Kis- és Nagy- dolinában tett sétánk, valamint a Rakov Skocjan nevű karsztos völgy meglátogatása volt emlékezetes.

Barlangnapok a Bükk-fennsíkon (Sebesvíz)

(dr. Montskó Péter)

Egyesületünk hét fővel vett részt az 1999-es barlangnapokon Sebesvízen. A bükk hegység meglehetősen távol fekszik kutatási területünktől, ezért ide ritkán jutunk el, a rendelkezésre álló két napon igyekeztünk minél több barlangot meglátogatni. Szombaton délelőtt a Balekina-barlangot kerestük föl. Az első csoport voltunk amelyik a táborból elindult és délre már be is jártuk a barlang minden elérhető pontját. Ennek a barlangnak különös szépsége a változatos színvilág és a végponton található heliktitek. Délutánra jelentkeztünk a Fekete-barlangba szervezett túrára. Itt néhányan már jártunk, de csak a Ramszesz-teremig. Nekik is óriási élményt jelentett a folytatás. Ennek a barlangnak lenyűgöző méretei tettek ránk mély benyomást. A barlangból kiérve már besötétedett, épp ekkor kelt fel a telihold és a június végi erdő tele volt szentjánosbogarakkal. A második napon az István-lápai barlangot szerettük volna megtekinteni, nagy várakozásunk ellenére erre sajnos nem került sor, a vezetőnk ugyanis nem találta meg a barlang bejáratát. Rövid tárgyalás után úgy döntöttünk, hogy a Szepesi-barlanggal kárpótoljuk magunkat. Nagyon jó hangulatú túrát tettünk a patakos ág hosszabb szakaszát végigjárva. Az utolsó napon este sötétedésig még egy felszíni túrát tettünk a fennsíkon Jávorkút környékén. Mint az előző évben most is meghosszabítottuk a túrát egy nappal, ennek során felkerestük a Kis-Fennsíkot, ezután a Bükk északi lábánál az Upponyiszorost. Meglátogattuk a Damasa-szakadékot, ami számunkra egész különleges élmény volt. A patak völgyön belül helyezkedik el egy nagy andezitrög, amelyben olyan mély és tágas repedések találhatók, amelyek felérnek egy kisebb zsombollyal. Egyetlen hiányosságunk volt, hogy ide nem hoztunk köteleket, így az állítólag közel 0 fokos mikroklímájú fenékre nem jutottunk le. Odakint pedig tombolt a kánikula.

Tudományos munkák

Méltatlanul elfeledett elődök

(Zalán Béla)

Összefoglalás

Az Abaligeti-barlangról szóló kiadványokban csak szórványosan történik említés azokról a helybéli plébánosokról, akiknek az élete vagy tevékenysége valamilyen formában összekapcsolódott a község határában nyíló üreggel. Egyikük raktárnak, szállásnak használta a barlangot, a másik kettő a feltárásán, kiépítésén, bemutatásán fáradozott.

Abaligeten, ebben a Nyugat-mecseki kis faluban 1757-ben alakult meg a plébánia. Első plébánosa Riedl Antal volt; kinek nem lévén szállása, raktára, pincéje ideiglenesen a község határában nyíló barlang előterében rendezkedett be. A barlang egyre kevésbé ismert elnevezése (Paplika) is ebből a korból származhat. Kitaibel Pál 1799-ben abaligeti látogatásáról írt naplófeljegyzéseiből tudjuk, hogy a község lakosai Pap Likának hívták már akkor az üreget. Sajnos ez a név teljesen kikopik a használatból. Az elmúlt évszázadok írásos emlékeiben számos változatát találjuk meg, úgy mint Nagy Paplika, Paplika, Pap lika, Paplyuk, Papluka.

Chalupni János 1882-ben került Abaligetre. Igen buzgó és tevékeny ember lévén hamarosan kézbevette az elhanyagolt sorsú barlang ügyét. Pénzt gyűjtött és 1884 március 6-án megkezdődtek a feltárási és kiépítési munkák. Dinamit és lőpor felhasználásával szakadatlanul dolgoztak egészen november 12-ig, majd rövid szünet után 24-én folytatódott a kiépítés december 28-ig, és ezek után a barlang csaknem a mai formájában megnyitott. Chalupni János még három évig folytatta áldásos tevékenységét, amikor egy beteglátogatás során megkapta a fekete himlőt, melynek néhány nap alatt áldozatául esett 1887 december 15-ét írtak akkor. Sírját némi keresgélés után sikerült megtalálni az abaligeti temetőben. A sírkő felirata ma már igen nehezen olvasható és kidőléssel fenyeget, sok-sok jószándékkal még megmenthető lenne, megérdemelné a helyreállítást, gondozást.

Biró Imre plébános 1888 februárjában kezdte meg szolgálatát Abaligeten. Elődjéhez méltóan fáradhatatlanul gondozta a barlangot. Kiépített utak, 36 db tölgyfahíd, állandóan alkalmazott vezető és fáklyák, lámpák álltak a kíváncsi látogatók rendelkezésére.

A belépőjegy személyenként 36 kr. egy lámpa 10 kr. magnézium sodrony métere 20 kr. a vezető bére 50 kr. volt. Kezdeményezte a barlang régészeti feltárását, amire Wosinszky Mór szekszárdi muzeumigazgatót kérte fel. Fényképfelvételeket készttetett a barlang bejáratáról és belsejéről. A 100 éves fotókból 3 db ma is az abaligeti plébánia folyosóját díszíti.

Képeskönyvet nyomtatott "Az Abaligeti-cseppkőbarlang és vidéke" címmel.

Biró Imre elődjéről sem feledkezett meg, emléktáblát helyezett el a barlangban a "sírkőnek" nevezett sziklatömb felett az alábbi szöveggel

"E sírkőnek nevezett darabot

Fenn állva s szárazon hogy láthatod.

Chalupni János, a korán meghalt

Plébánosnak tulajdoníthatod.

Ezernyolcyszáznyolcvannégy volt akkor,

Midőn nyitott dinamit és lópor.

Nyolcvanhétben cseppkőszin himlő-kór

Ölé meg. A barlang is sírt ekkor."

Biró Imre

A barlang gondozója 1901 decemberében új szolgálati helyére távozott, ezzel megszakadt a helyi plébánosok áldozatos tevékenységének sora.

Chalupni Jánosnak és Biró Imrének a természet ezen alkotása iránti szeretete, kitartó munkálkodása mindörökké fel kell hogy jegyeztessen a barlang történetében.

Mi méltatlanul feledtük el őket, aranybetűs emléktáblát érdemelnének és nem a mellőzést.

Irodalom

Abaliget Plébániatörténet

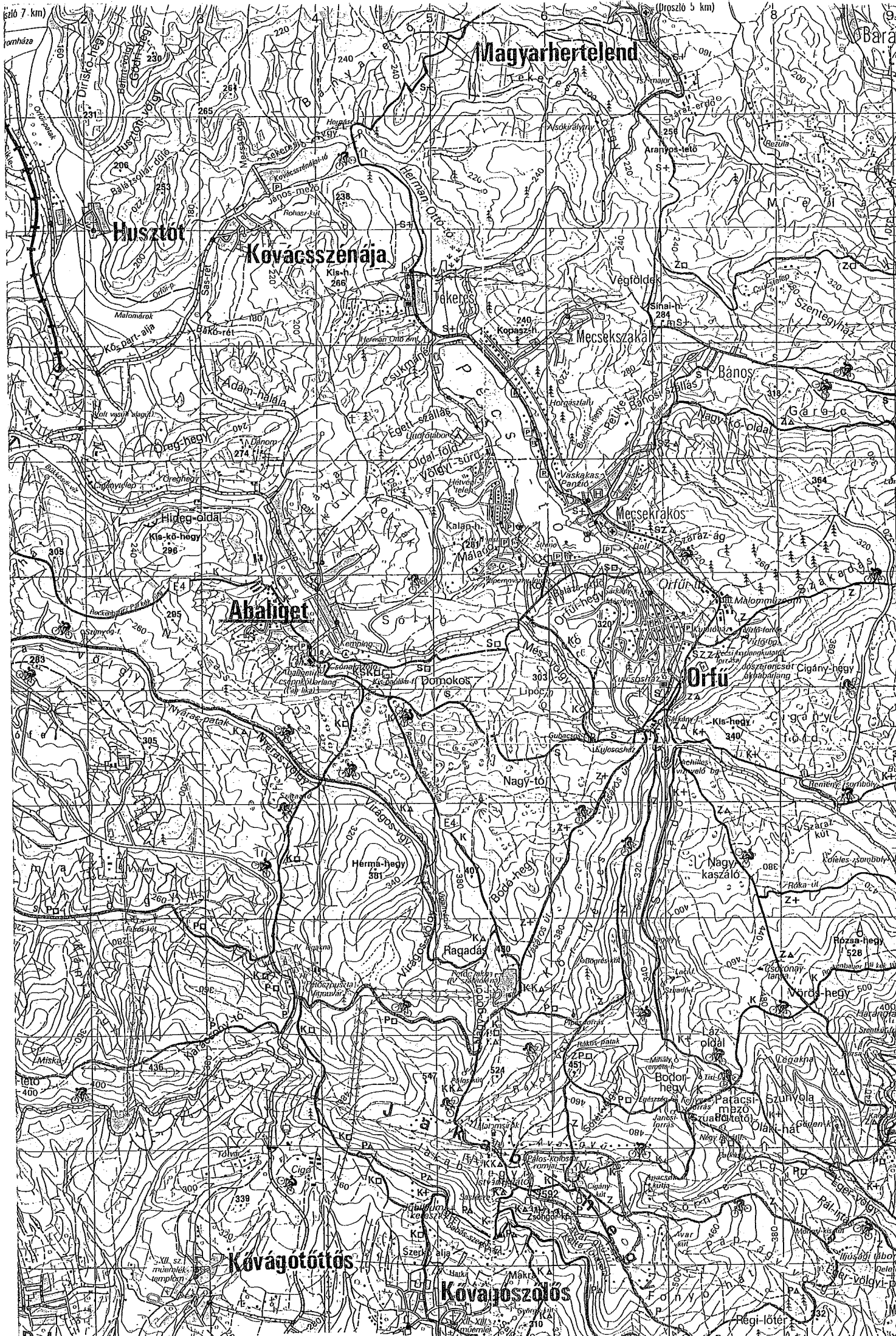
História Domus

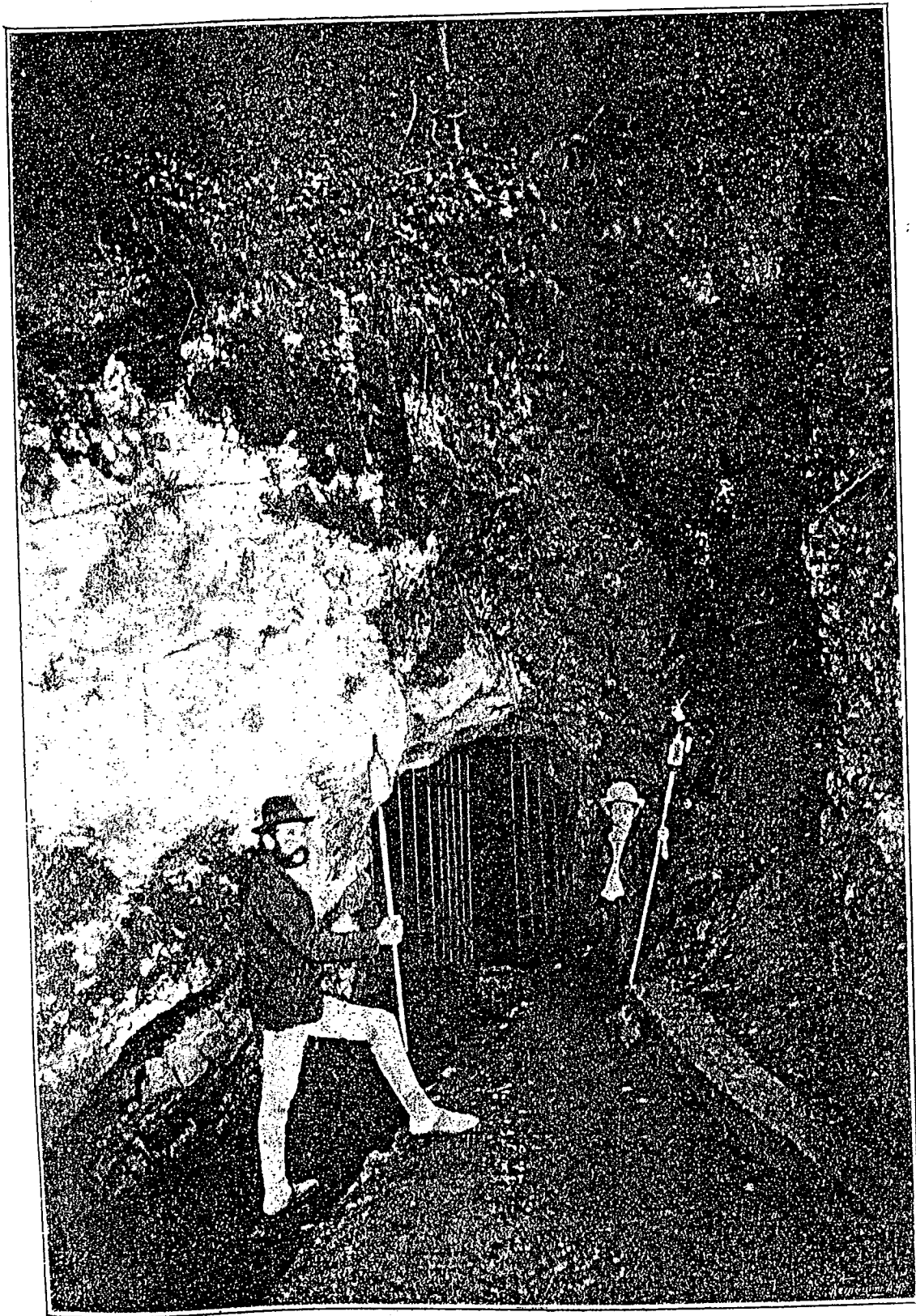
Kitaibel Pál: Bar. 1799. 16. 1.

Kiss József: Pécs és környéke "Abaliget Turisták Lapja" 1890.p. 99-303.

Wosinszky Mór: Archeológiai Értesítő, XII. 1892.p. 411-413.

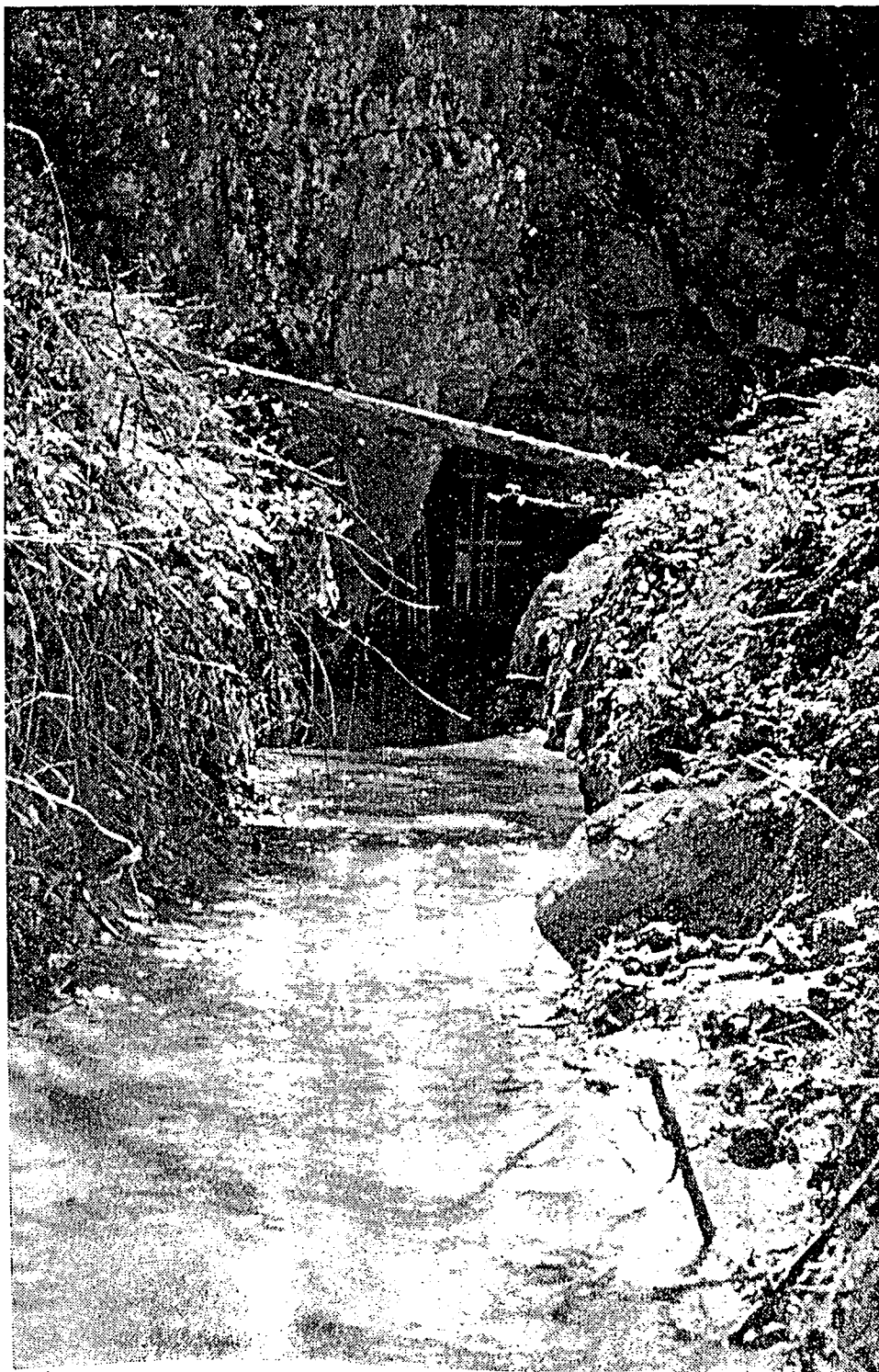
Abaligeti cseppkőbarlang és a közelében lévő római kori sírhantok.

Az abaligeti barlang bejárata. Zelesny Károly fényképe után.

Az abaligeti barlang bejárata

... az volt, ...
... evnek ...
... kezdte az elh...

Az Abaligeti-barlang szifonjának legyőzésére indított kísérletek története

(Zalán Béla)

Összefoglalás

A Nyugat-Mecsekben található Abaligeti-barlang végpontját egy szifon alkotja, mely évtizedekig jelentett kihívást a kutatók számára. Legyőzésére számos kísérlet történt, hol vízszint süllyesztésével hol robbantással, mg máskor leszívásával kísérleteztek. Minden munkát azzal a reménnyel indult, hogy most sikerül bejutni a feltételezett folytatásba, mely akár 1.5-2Km hosszú is lehet. Kitartó kutatással ez idáig kb. 30m - nyit jutottak előre, de ott egyenlőre leküzdhetetlen akadályba ütköztek.

A Mecsek Egyesület keretében működő Barlangkutató bizottság éves munkájáról számolt be Myskowszky Emil bányafelügyelő 1905. december 25-én megtartott közgyűlésén.

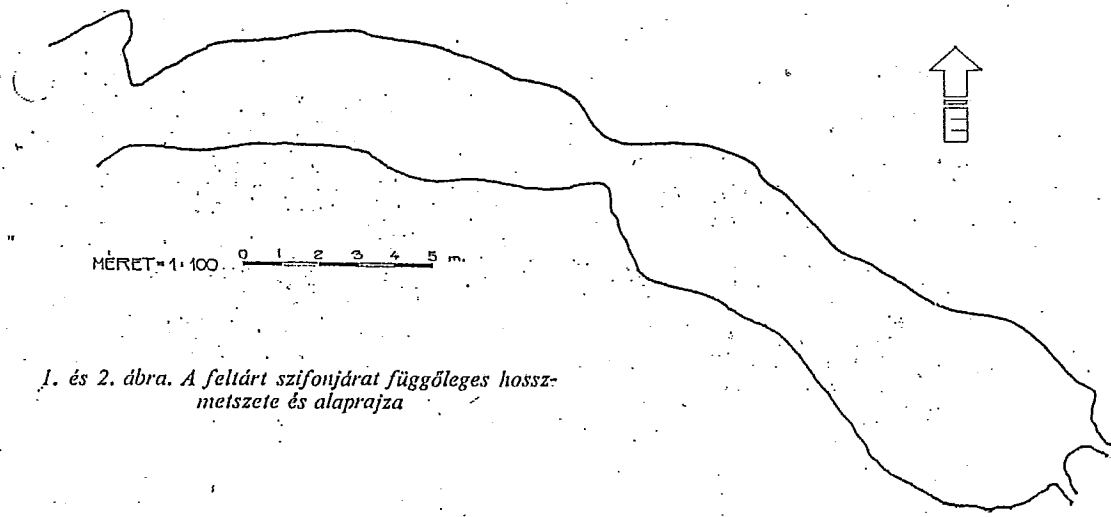
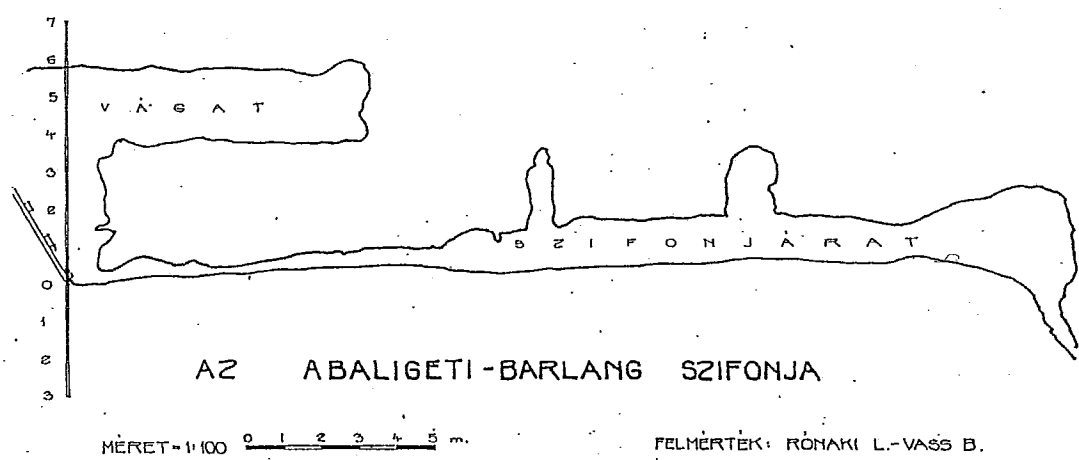
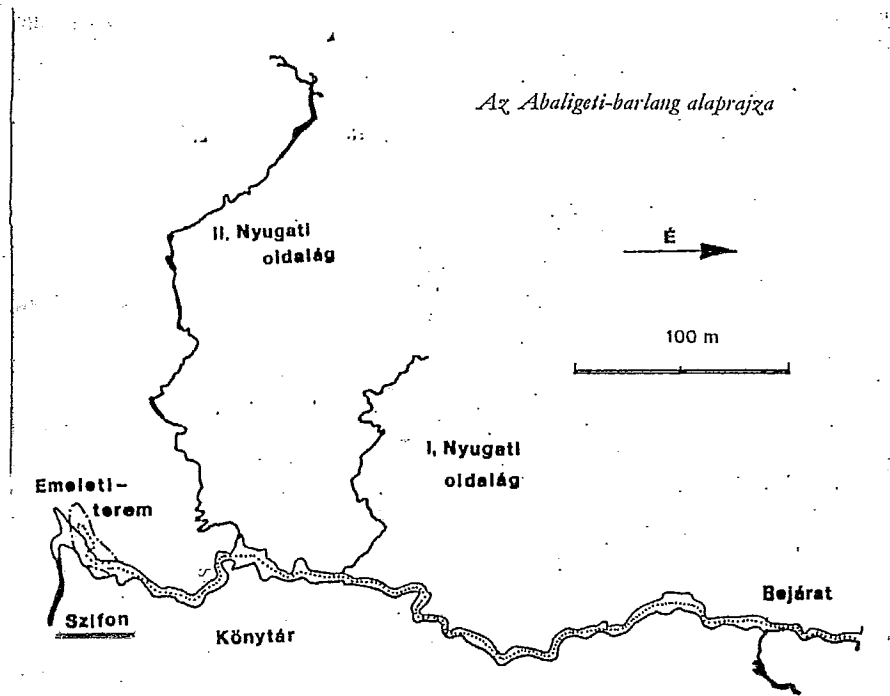
E szerint az Abaligeti-barlangban akti feltárások indultak meg. Így megkísérelték többek között a szifon vízszintjének csökkentését is a továbbjutás reményében. A helyi adottságok mellett ez csak fél méterrel sikerült, ami kevésnek bizonyult a várt eredményhez képest. Ezután a szifon fölötti sziklafal átrobantásával próbálkoztak abban a hiszemben, hogy csak egy vékony sziklaél nyúlik bele a szifontó vizében. Négynapi kemény munka árán (ahol a szükséges furatokat kézzel vésték) mintegy másfél métert haladtak előre. Eredménytelenség miatt ez évre a munkálatokat itt befejezték.

A kutatók továbbra sem mondtak le a szifon mögötti feltételezett üregek feltárásáról, ezt bizonyítja a Barlangkutató Osztály jelentése, melyet ismét Myskowszky Emil ismertetett 1906 december 25.én a közgyűléssel. Így 1906 július 10-én többheti szárazság után szivattyú alkalmazásával próbálkoztak. Kindl Ferenc gyáros biztosította a berendezést (nincs adat az alkalmazott technikáról) és egy szerelő munkást a tervezett munkálatokhoz. A próbálkozást annak ellenére , hogy 8 ember 6 órán át küzdött az előző éjjel lehullott csapadék okozta árhullám megghusította. Szivattyús vízszintsüllyesztés alkalmazása barlangi körülmények között a bejáratától 460m-re valószínűleg abban az időben sem volt mindennapos, a Mecsekben pedig bizonyára ez volt az első eset.

Ezek után jó ötven évnek kellett eltelnie, mg 1957-ben a Baranya Megyei Idegenforgalmi Hivatal megkezdte az elhanyagolt sorsú barlang rendbehozatalát, kiépítését.

- Myskowszky Emil: Mecsek Egyesület Évkönyve 1905. 95-101.
Barlangkutató Bizottság Jelentése
- Myskowszky Emil: Mecsek Egyesület Évkönyve 1906 69-80.
Barlangkutató Osztály jelentése
- Vass Béla: Karszt és Barlangkutató Tájékoztató 1960 Július
Legújabb Kutatások az Abaligeti-barlangban (Rádióelőadás)

*1. és 2. ábra. A feltárt szifonjárat függőleges hossz-
metszete és alaprajza*

Hőmérséklet és radonmérések a Mecsekben és Villányi-hegységben

(Zalán Béla)

Máriagyüdi-barlang

Összefoglalás

A Villányi-hegység barlangkutatói szempontból még számos titkot rejteget. Ezidáig jelentős üregek feltárására mindig kőfejtés közben véletlenül került sor. a több mint 100 éve ismert Máriagyüdi-barlangban 1997 telén elvégzett hőmérsékletmérések megfontolandó eredményeket hoztak. Ennek hatására 1998-ban megkezdett, majd 1999-ben folytatott radontranszport és léghőmérséklet-mérések igazolni látszanak az üreg folytatását feltételező állításokat.

A Villányi-hegység Magyarország legdélibb fekvésű hegysége, területe 85 km². Csapása K-Ny-i irányú, alapját gránit és kristályos palák alkotják, Fő tömegét mezozoikumi mészkő képezi. Az újidőben bekövetkezett délről jövő kéregmozgások hatására a mészkőrétegek összetöredeztek, majd pikkelyszerűen egymásra tolódtak. A főleg délre néző karrosodott rétegfejekkel tagolt meredek lejtőkön a talaj erősen erodálódott, rajta ritkás karsztbokorerdő és füves tisztások váltogatják egymást.

A barlangot Máriagyüdtől Ény-ra kb. 1 km-re a közeli Harkányt körülölelő síkság felett 120 m magasan egy rétegfej tövében találjuk. Valamikor 1890 táján állítólag kőfejtés közben bukkantak az üregre. A Mecsek Egyesület 1892-ben tartott helyszíni szemlét, megállapították, hogy valóban egy cseppkőbarlang vált így ismertté. Felmerült a barlang lezárásának gondolata is. A barlangban talált kb 1 m³ guanót a későbbiekben a talán a helybeliek kitermelték, de ugyanerre a sorsra jutottak az ott talált képződmények is, melyeket mint máriagyüdi emléket árusítottak. A hatvanas években az a gondolat is felmerült, hogy a barlang alatt húzódó szőlőket védő övások vizét bevezetik az üregekbe. Rónaki László 1965-ben térképező munkálatokat végzett a barlangban.

A barlang egyetlen bejárata egy 7 m mély aknából áll, mely valamikor feltehetően forráskürtőként működhetett. helyi tektonikai mozgások határozták meg. A mélyben két különböző talpszintmagasságú kőzetek eredetű és azokat összekötő, szintén korróziós eredetű járatokat találunk. A barlangban praktikus méter nincs, hordaléklerakódás sem látható. Alaprajza labirintus jellegű, fő irányvonalát a tektonikus preformáció határozza meg. Jelenlegi

formája alapján inaktívvá vált korróziós forrásbarlangnak tekinthető. A valamikori képződményekről ma már csak erősen lecsonkolt maradványok tanúskodnak. Néhány erősen elaggott és átkristályosodott cseppkőlefolys és tömb látható még a barlangban.

Egyesületünk tagjai a Villányi-hegységet járva 1997 február 28-án keresték fel a barlangot, ahol több ponton hőmérsékletmérést is végeztek. A felszínen akkor 8,4°C volt, míg a bejáratnál 4,8 °C-ot mértek. Az első kis üregben, mely egy szűkületen át közelíthető meg, már 13°C volt, a következő teremben 2 m magasan 15°C-ot, míg a végponti szűkületnél -mely a terem aljáról lefelé tart, majd egy méter mélyen vízszintessé válik- 16,4°C-ot mutatott a hőmérő. A barlang egyébként száraz volt, csak a végponton volt páralecsapódás megfigyelhető. Ilyen magas hőmérsékletet a környéken csak a Beremendi-kristálybarlang mosóporos ágának végpontjának közelében mutat a hőmérő.

Messzemenő következtetések levonására ezek az adatok nem elégségesek, végül 1998-szeptemberében kezdhettük meg a méréseket egy többcsatornás folyamatos radonmérő műszerrel. Ennek segítségével képet alkothatunk az adott ponton végbemenő légáramlás és hőmérséklet-változások alakulásáról (1-2-3. ábra).

Az edigi mérésekből az egyértelműen megállapítható, hogy ha a felszínen a léghőmérséklet 12-15 ° C-ot meghaladja, a légáramlás kifelé tart, ha a külső hőmérséklet 12°C alá hűl, megindul a levegő beáramlása a barlangba. (3. ábra) Az 1-es ábrán az is megfigyelhető, hogy az igen alacsony radontartalmú kinti levegő beáramlása sem egyenletes, valószínűleg annak hőmérsékletváltozásai jelentősen befolyásolják az áramlás intenzitását, erre enged következtetni az ábrán látható léghőmérséklet-mérés adatsora.

Az 1999. évi tavaszi és nyári idő során, amihez két távoli (Kővágószőlősi) meteorológiai állomás léghőmérséklet adatsorát sikerült társítani, jól megfigyelhető, mennyire érzékenyen reagál a barlangi légforgalom a felszínen végbemenő változásokra. Az adatsorok további részletes kiértékeléséhez szakemberek bevonására van szükség.

A méréseket folytatjuk, bízva abban, hogy lehetőség nyílik a még ismeretlen, de talán joggal feltételezett üregrendszerrel több információt beszerezni. A barlang jelenleg hozzá méltatlan állapotban van, a lerombolt képződmények mellett sok üvegcserep éktelenkedik benne. Ideje lenne aktív kezelésbe venni! Köszönetünket kell kifejezni Várhegyi Andrásnak, aki biztosította a méréshez szükséges eszközöket.

Irodalom:

Mecsek Egyesület jelentése 1892-i évről 6. old.

Jelentés a Baranya Megyei Idegenforgalmi Hivatal Barlangkutató Csoportjának 1965. évi munkájáról; Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató 1966

Dr. Szabó Pál Zoltán: A Mecsek és Villányi-hegység barlangjai; Karszt és Barlangkutató 1961 I.

Dr. Montskó Péter: Hőmérsékletmérés a Máriagyüdi-barlangban; Pro Natura Karszt- és Barlangkutató Egyesület jelentése az 1997-es évről

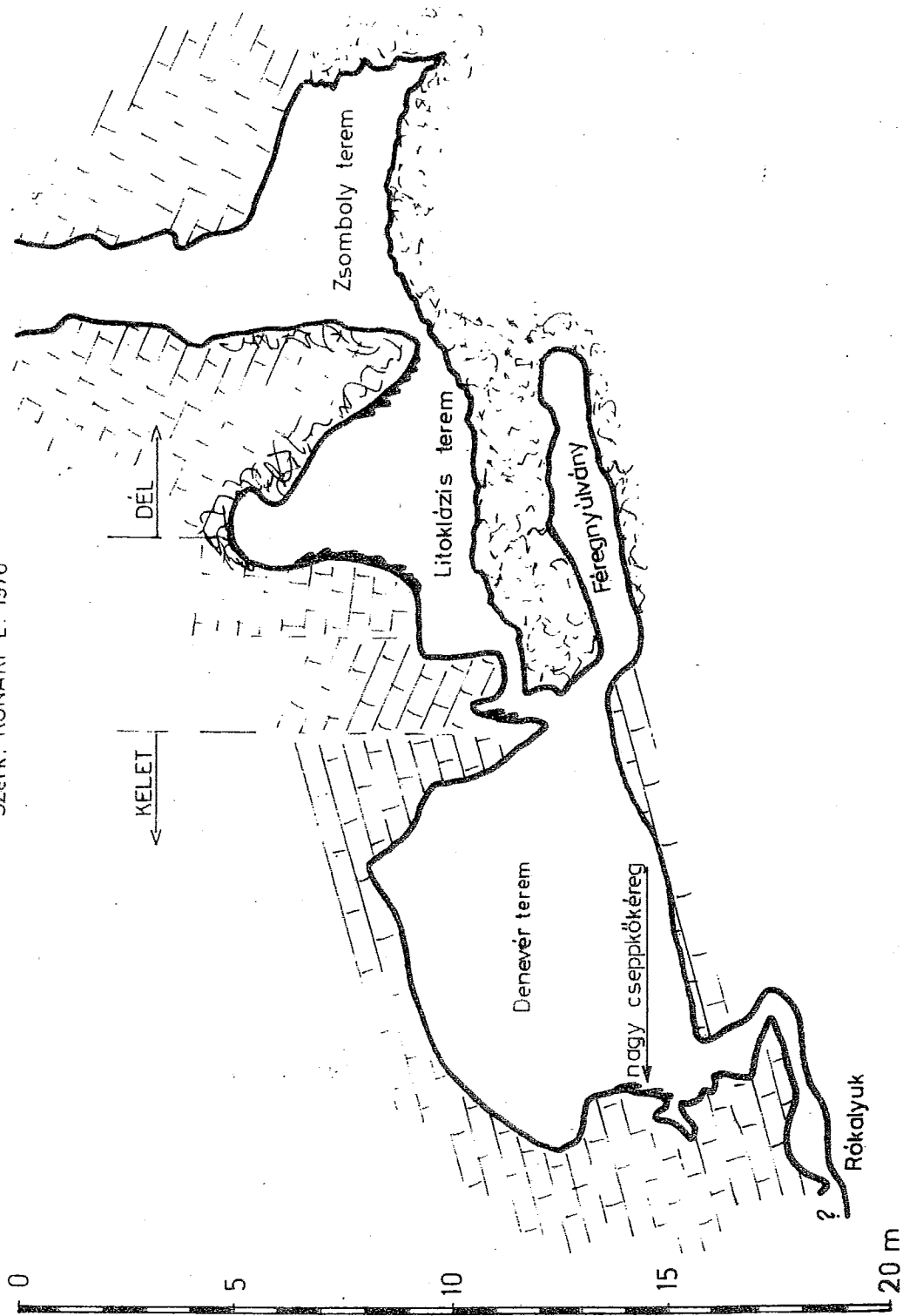
Dr. Jakucs László: A karsztok morfogenetikája 1971

A Máriagyüdi-barlang elhelyezkedése

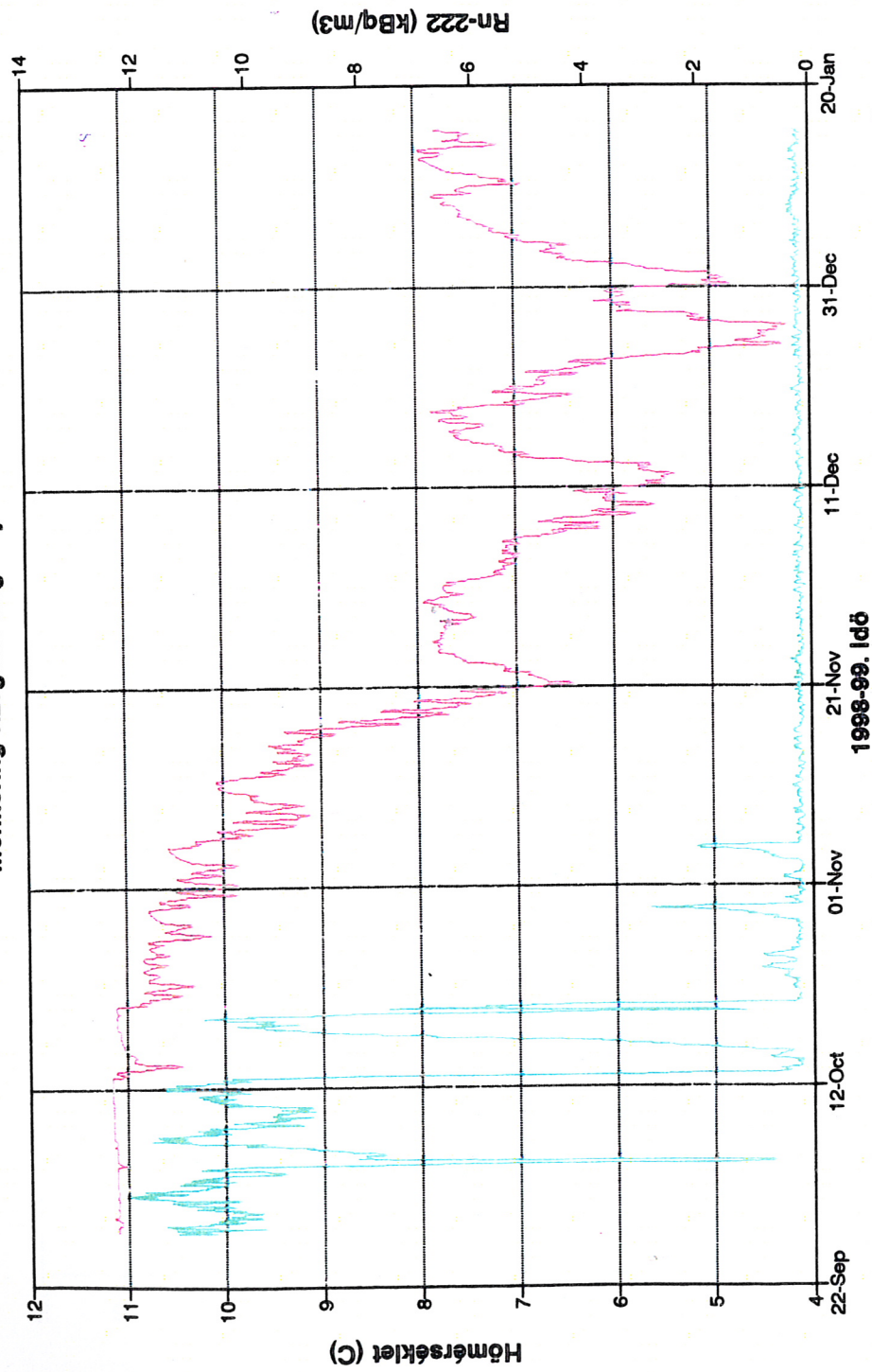

A MÁRIAGYŰDI BARLANG HOSSZELVÉNYE

Szerk: RÓNAKI L. 1978

Máriagyüdi barlang
Monitoring vizsgálat diagramja

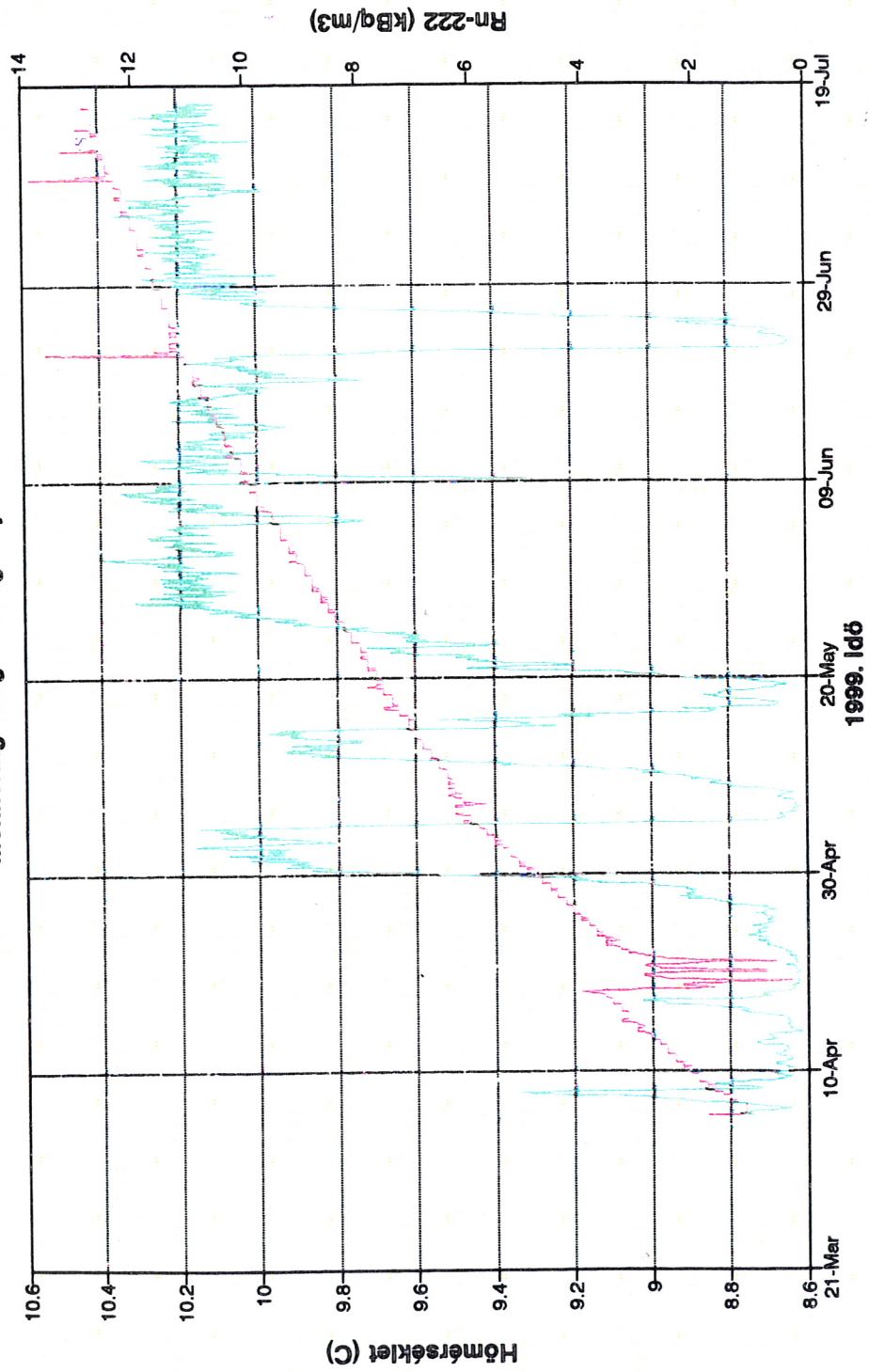

T Rn-222

1. ábr.

**Máriagyüdi barlang
Monitoring vizsgálat diagramja**

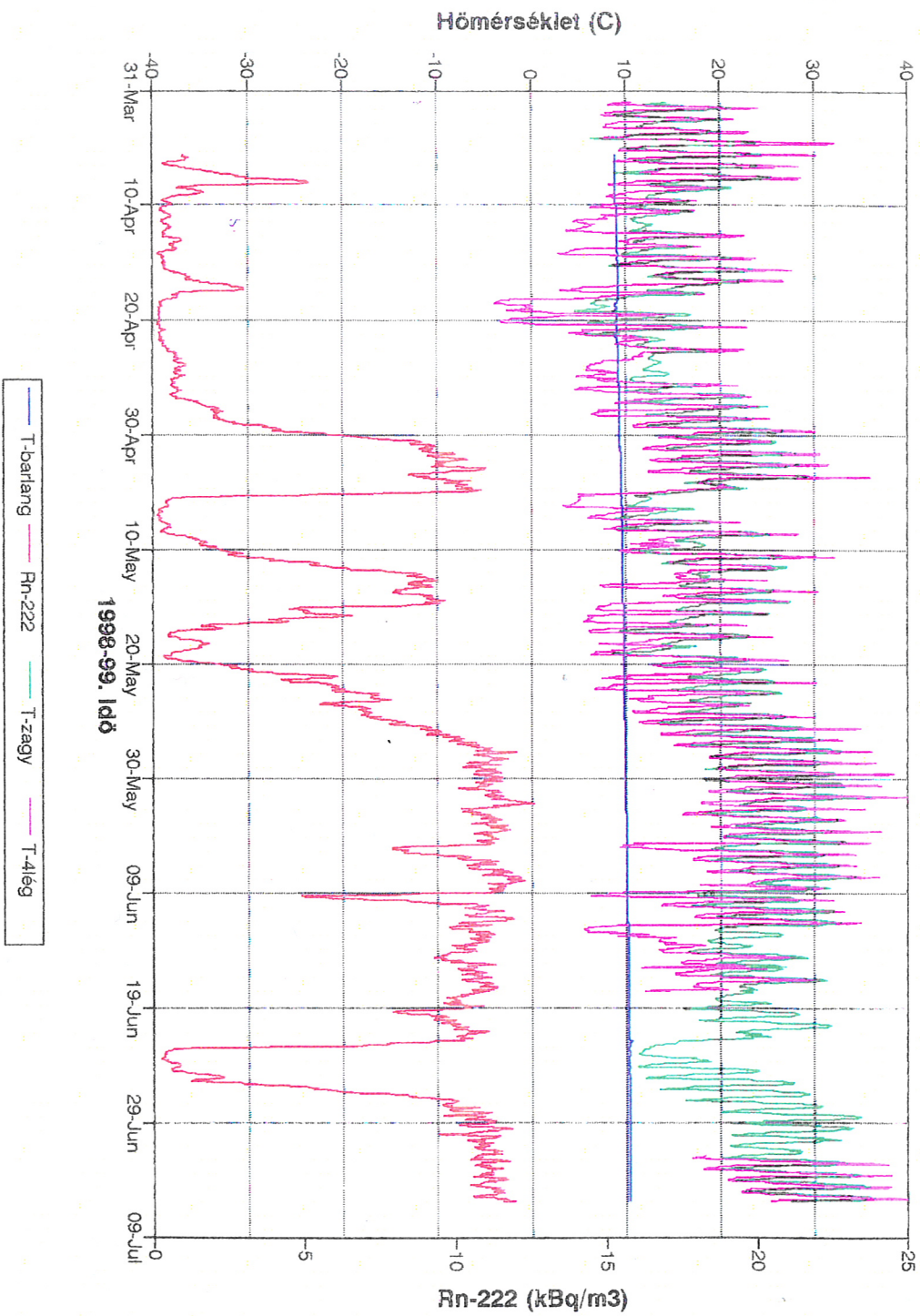

T Rn-222

2.ábr.

Máriagyüdi barlang
Monitoring vizsgálat diagramja

3.ábr.

Szózó-Víznyelő

Összefoglalás

A csaknem egy évtizedig változó intenzitással kutatott víznyelőben 1995-ben bekövetkezett omlás óta nem folyt semmilyen munka. Újabban a veszélyes omladékon átáramló huzat biztatólag hat a kutatások esetleges újakezdésére. Ennek kezdetét jelenti a radontranszport mérések megkezdése, amellyel újabb információk nyerhetők a feltételezett üregrendszerrel.

A víznyelőt a Nyugat-Mecsek karsztjának Körtvélyesi-völgy és a Virágos-völgy által körbezárt hegygerincről DK-i irányba lefutó völgyben találjuk. A víznyelő kb 350 m magaságban alakult ki, kb 450 m hosszú vízmosás vezet hosszúra csaknem egész évben a vizet. A nyelő bontását 1987 júliusában kezdte meg Berta Jenőné, Závoczky Szabolcs és Zalán Béla. Az első adatokat a nyelőről Rónaki László szolgáltatta, miszerint a nyelőbeneltűnő víz az Orfűn fakadó Vízfő-forrásban jelenik meg újra. A nyelő kutatását az abban az időben formálódó Pro Natura Karszt- és Barlangkutató Csoport folytatta. A csoport jogutódjaként megalakult Pro Natura Karszt- és Barlangkutató Egyesület is folytatta a nyelő kutatását. Az állandó omlásveszély mellett végzett feltérési kísérlet 1995-ben fejeződött be, amikor a bejárati aknában hatalmas omlás történt. A 15 méteres mélységig kibontott nyelő ezzel megközelíthetetlené vált.

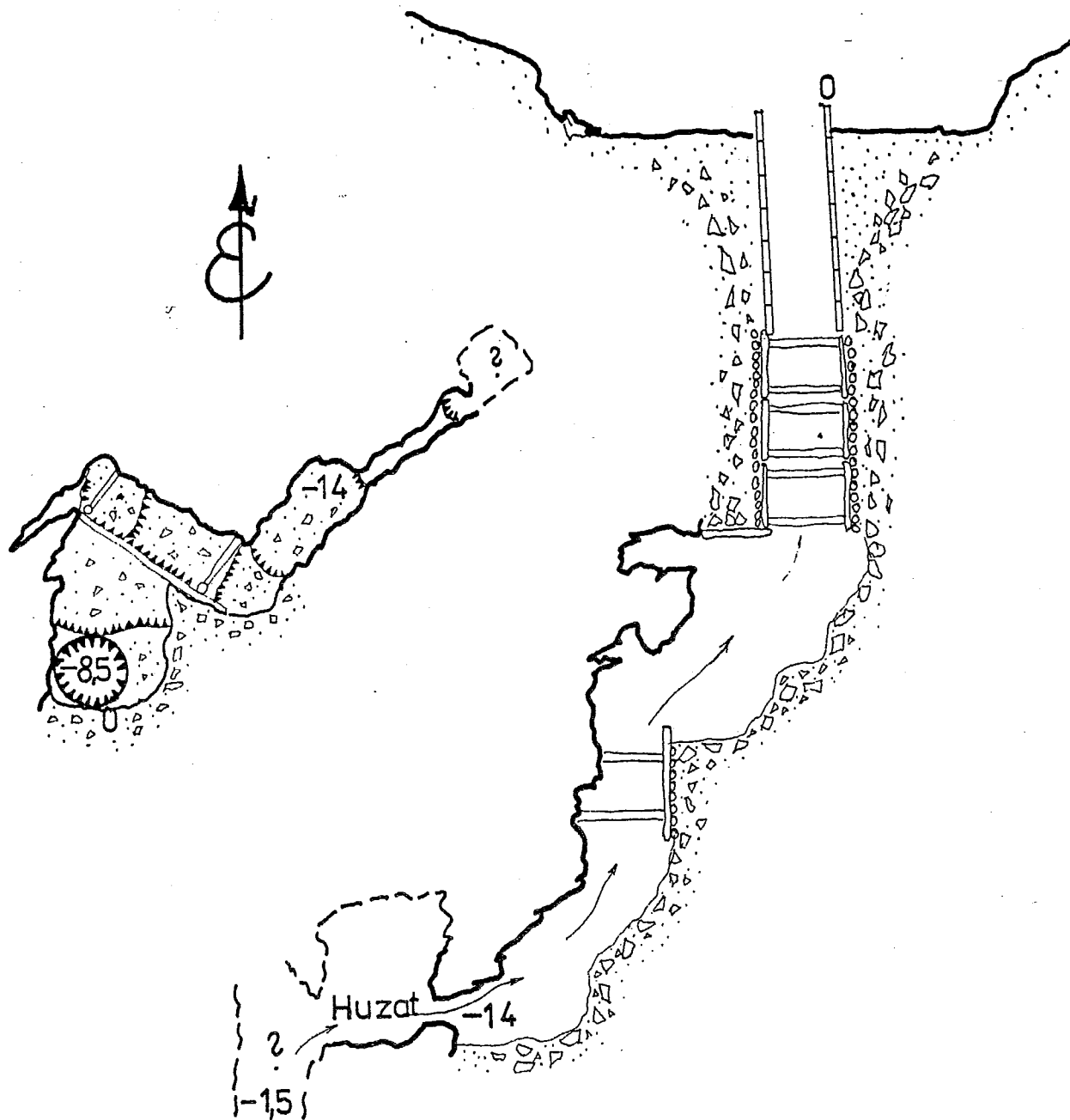
Az 1999-es év tavaszán tapasztaltuk először, hogy az omladékon keresztül ismét érezhető az az erős huzat, amely a feltérési munkák alatt mindig tapasztalható volt. A huzat megjelenése ismét némi biztatót nyújtott arra, hogy esetleg a későbbiekben ismét kutatást kezdjünk ott. A kínálkozó lehetőséget kihasználva az omladékban egy folyamatos radonmérő műszert helyeztünk üzembe 1999. júniusában. Az első méréssorozat 1999. októberében zárult (1. ábra). A mérések igazolták azokat a tapasztalatokat, melyeket az évekig tartó feltérési munkák közben szereztünk. Így az erőteljes nyári kiáramlást és az idő hidegre fordulása utáni légáramlás irányának megváltozását. A magas radonszint és az időjárás változásaira élénken reagáló légmozgások jelentősebb üregrendszert sejtetnek. A 2-3. ábrán a barlangi radonszint és a nyelőtől kb. 2 km-re lévő meteorológiai állomás hőmérsékletadatai hasonlíthatók össze. A finomabb, részletes kiértékeléshez szakember bevonását tervezzük, addig is folytatjuk a méréseket.

Irodalom:

A Pro Natura Karszt- és Barlangkutató Csoport majd egyesület kutatási jelentései 1987-1995

SÓZÓ-VÍZNYELŐ

Mérést végezte : Borbás Rita

Zalán Béla

Szerkesztette : Zalán Béla

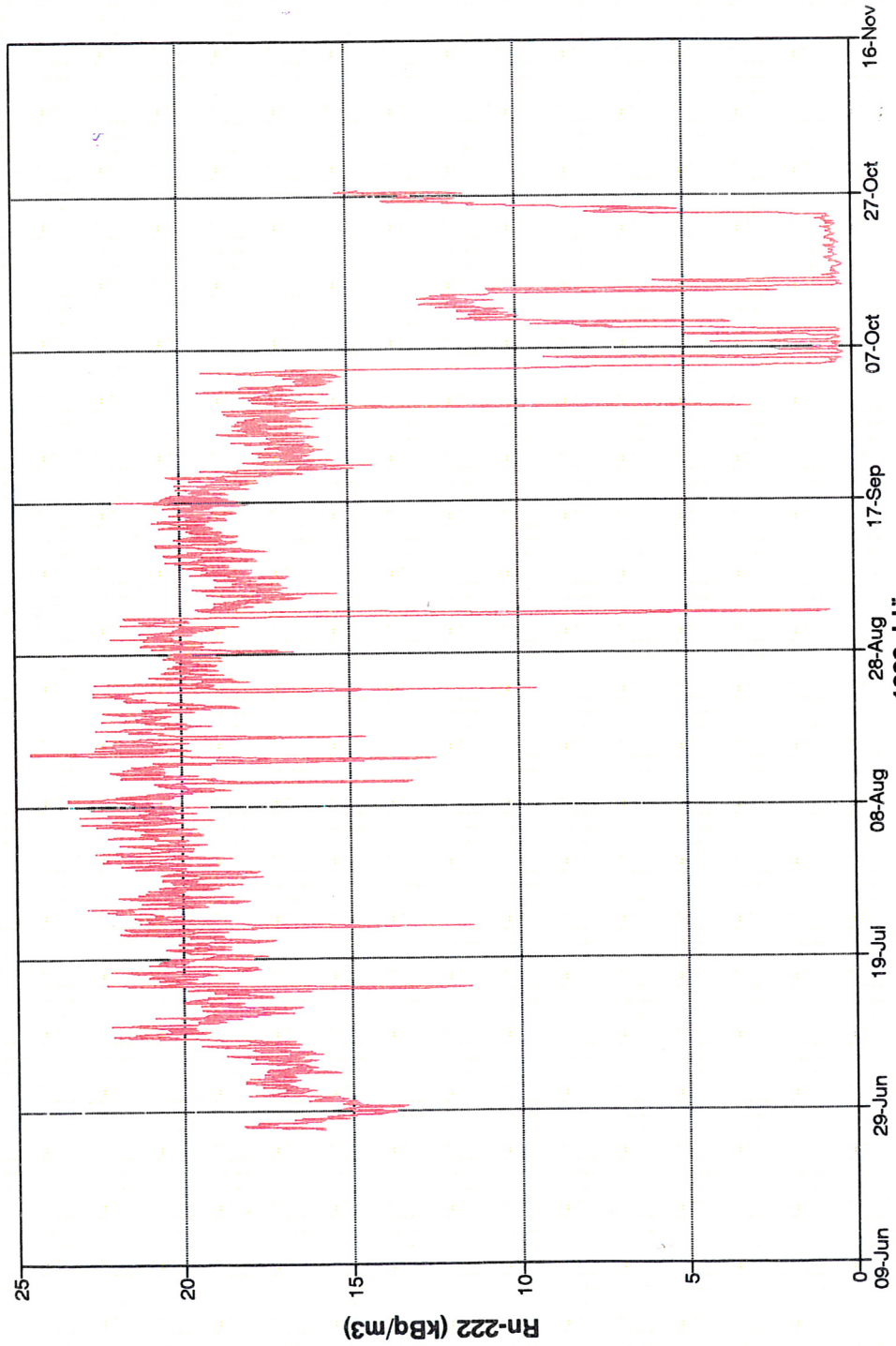
1994. 07. 30.

M 1 : 100

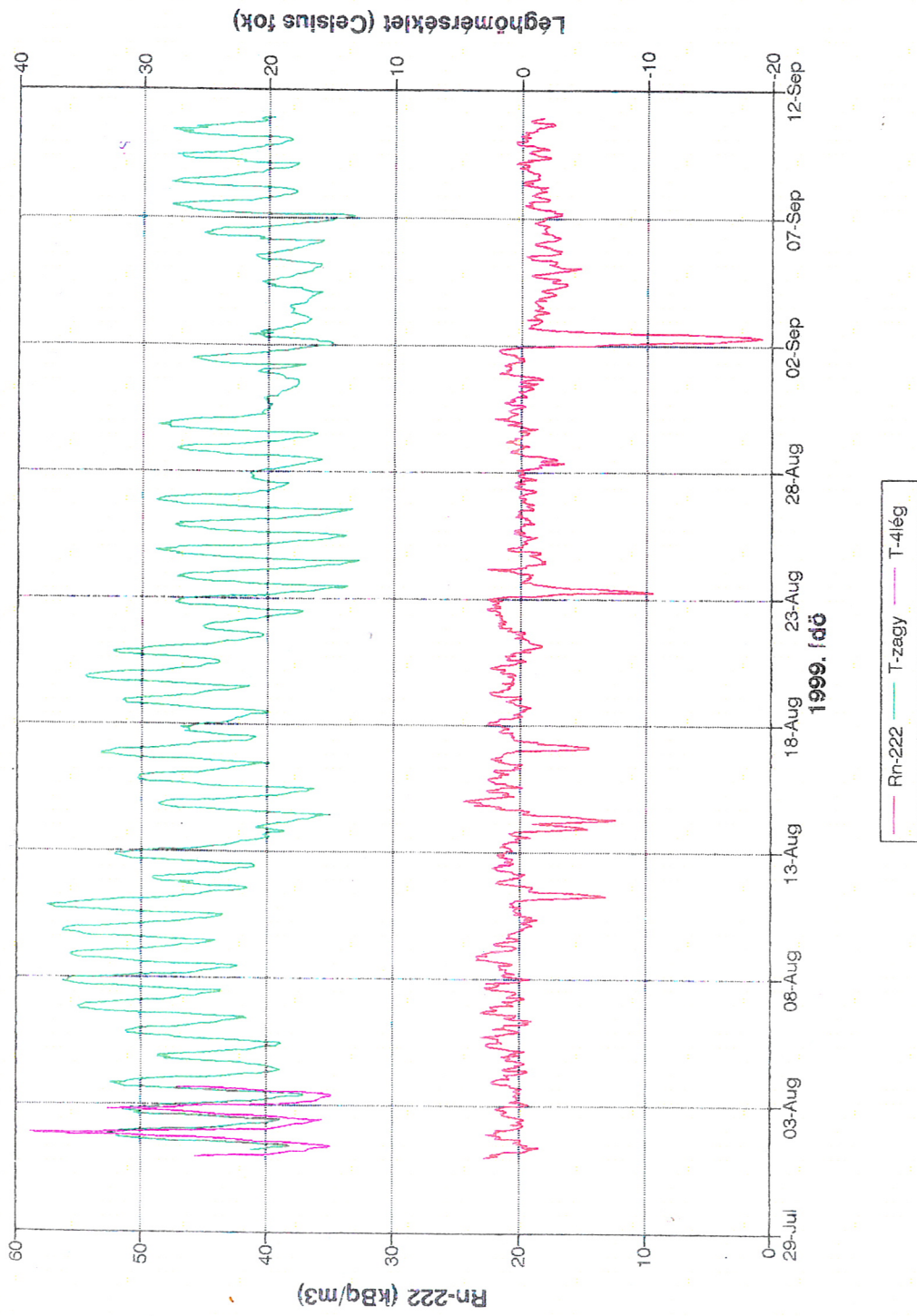

IV. Bányüzem környéki szózó barlang
Radon monitoring diagramja

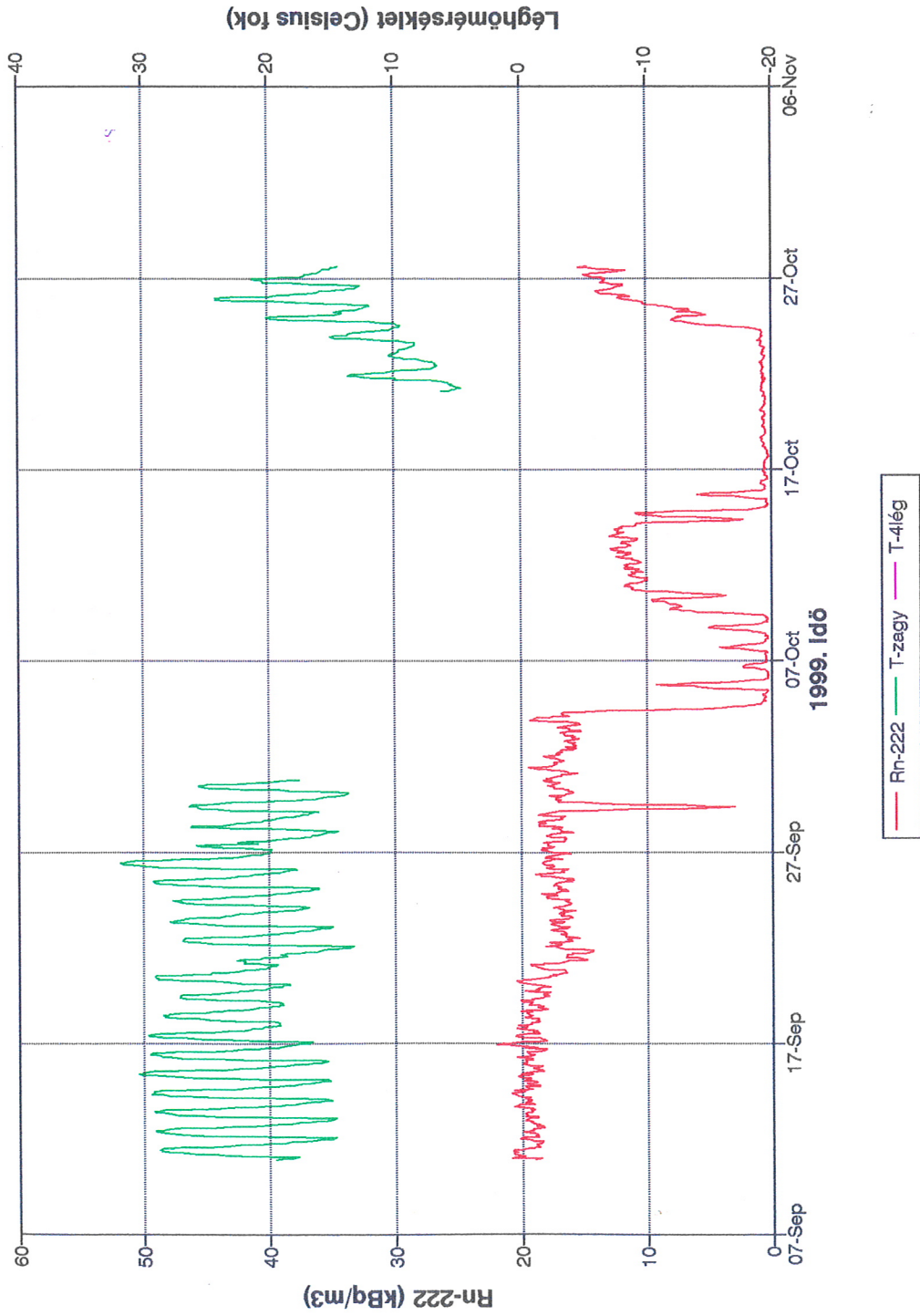
1.ábr.

Sózó víznyelő
Rn-222 + felszíni leghőmérséklet

2.ábr.

Sózó víznyelő
Rn-222 + felszíni lég hőmérséklet

3. ábr.

Nyárás-völgyi (Viganvári) víznyelő

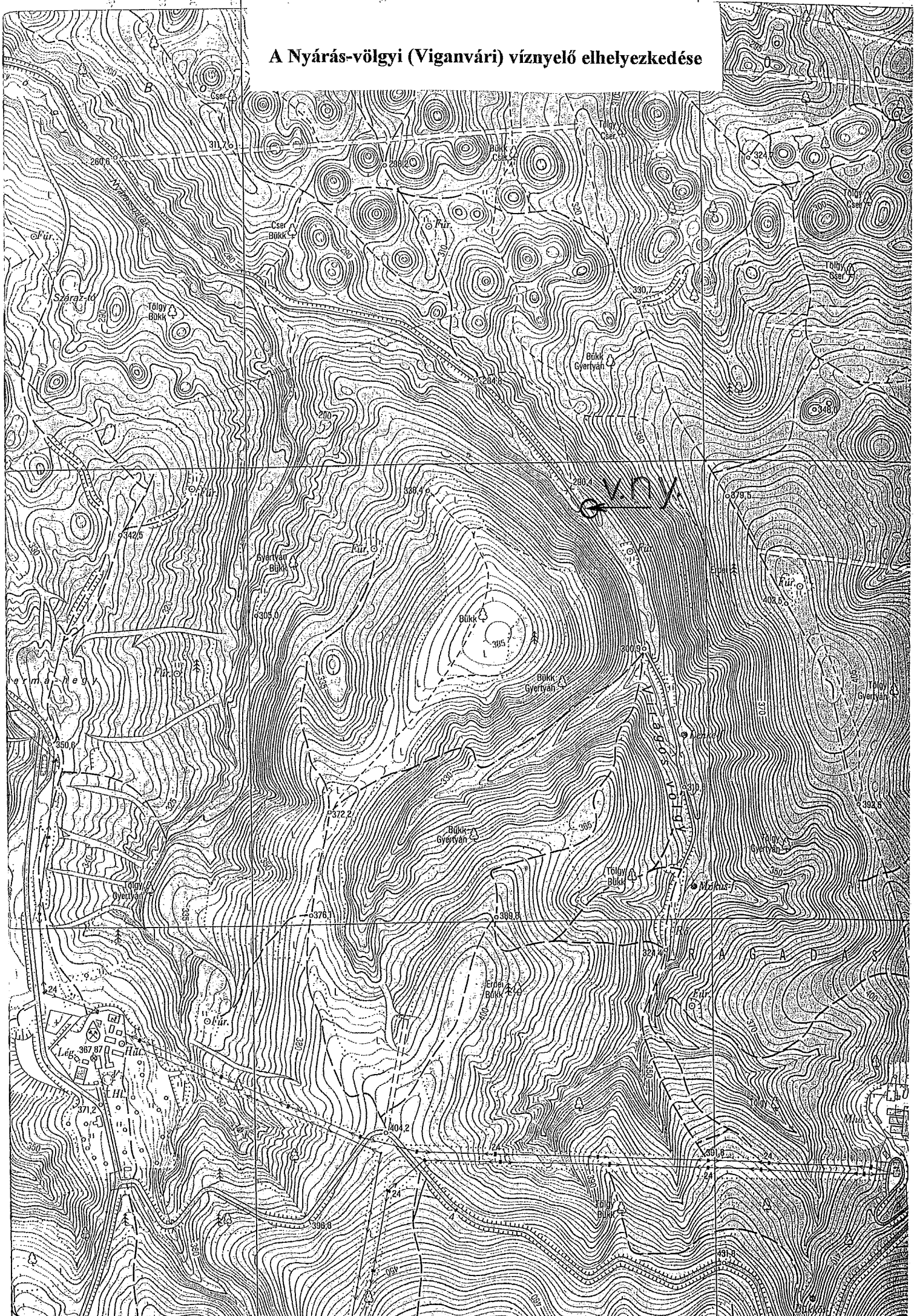
Egyesületünk 1997-ben kezdett a nyelő feltárásához. A bontás végig igen nehéz körülmények között folyt. A rendkívül omladékos és hordalékkal jórészt kitöltött nyelőben komoly légmozgást nem tapasztaltunk, így nagy várakozás előzte meg a radonmérés eredményeit.

Az igen magas radonszint, amint az 1-es ábrán is látható, valószínűleg a lassú légmozgásnak tudható be. A felszíni léghőmérséklet-változásokra a nyelő légáramlás irányváltoztatásokkal reagál minden olyan esetben, amikor a levegő hőmérséklete valamilyen irányban átlépi a kritikus hőmérsékletet. Ez a hőmérséklet valahol 10°C körül lehet.

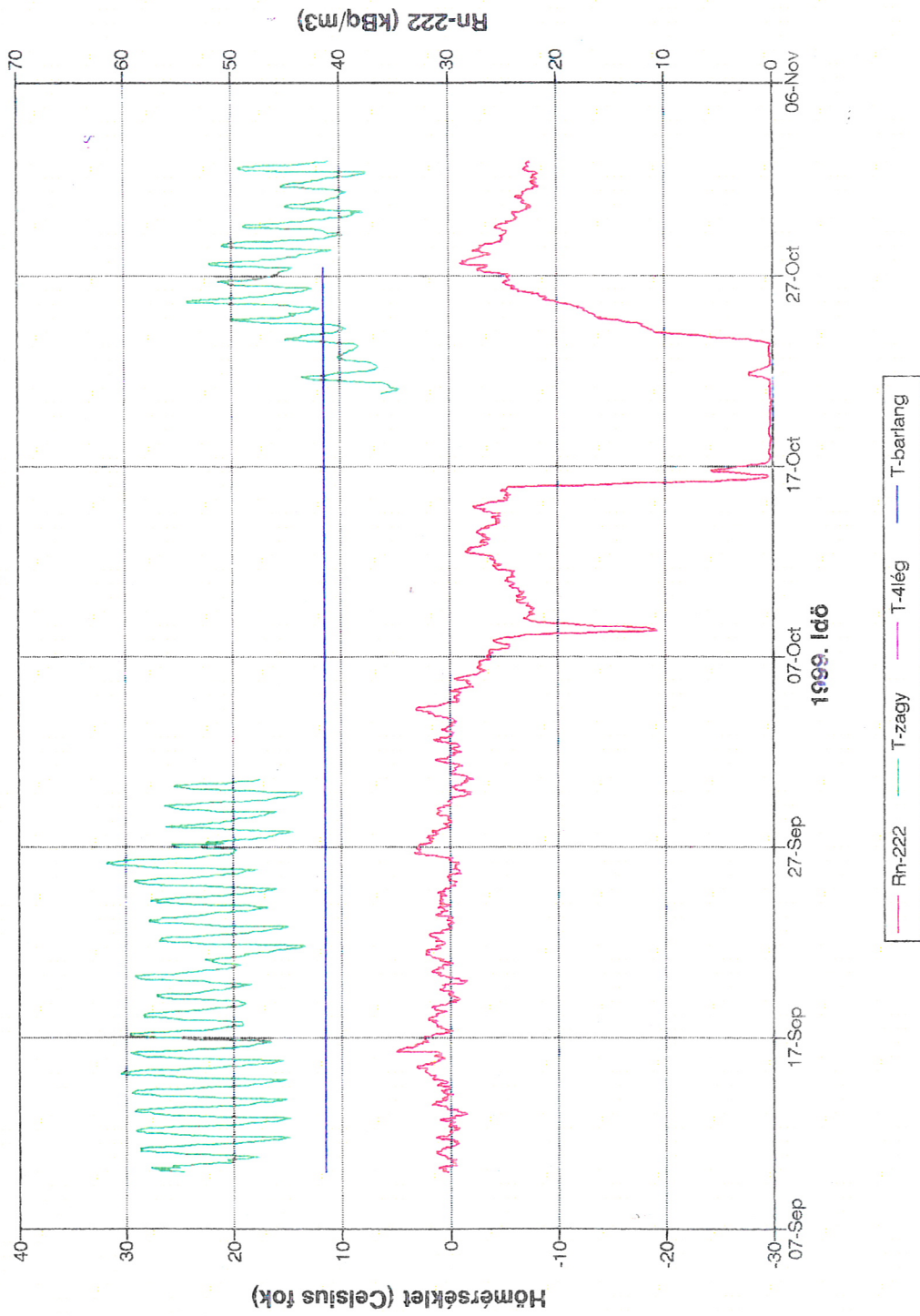
Lehetőségek szerint folytatni kívánjuk a méréseket, amelyekbe szakembereket is szeretnénk bevonni.

A Nyárás-völgyi (Viganvári) víznyelő elhelyezkedése

Nyáras-völgyi víznyelő
 Rn-222 + felszíni + barlangi léghőmérs.

1. ábr.

Feltáró tevékenység

A Nyárás-völgyi (Viganvári) nyelő kutatása

(Tegzes Zoltán)

1999-ben is folytattuk az 1997-ben elkezdett nyelő bontását. Az idei év jelentős eredményeket hozott, sikerült bejutni a nyelő belső szakaszába, valamint sikerült biztonságossá tenni a munkát.

A munkát az időjárás és a létszámhiány miatt elég későn tudtuk csak megkezdeni. Nagyon nagy problémát okozott az előző évben feltárt fülke (a továbbiakban Oszlopfülke) biztosítása. Továbbra sem akartunk fával biztosítani - rossz tapasztalataink voltak e téren. Beszereztük a szükséges vasanyagot és a helyszínre szállítottuk. Nem sok elképzelésünk volt arról, hogy mit is kezdünk a vassal. Végül úgy határoztunk, hogy a fülke közepére beállítunk egy nagy sındarabot, amit rögzítünk, és az ácsolat többi részét ehhez csatlakoztatjuk. A munkálatok elvégzéséhez a táborhelyet komplett lakatosműhelyé kellett átalakítani. Április elejére sikerült biztosítani a fülkét, valamint a fülke és a bejárati akna közti szakaszt. Folytattuk a bontást. 1999.04.10-én a fülke K-i oldalán megnyílt az omladék, kb 2,5 métert lehetett előrelátni. A járat elég tágnak látszott. A nyílás kitágítása után Tegzes Zoltánnak sikerült bejutnia. A 2 méter hosszú kuszoda É-i irányú, párhuzamos az Oszlopfülkében lévő hasadékkal, attól egy 35-40 cm-es szálkőfal választja el. A két hasadék egy helyen ökölnyi lyukkal egybe is nyílik. A kuszójárat a végén derékszögben K felé fordul, és egy fülkévé szélesedik (Cseppkőfülke). A kuszoda és a fülke szálkőben képződött, cseppkövekkel gazdagon díszített (sztalaktit, sztalagmit, borsókó, cseppkőkéreg egyaránt megtalálható benne). A fülke kb 2 méter hosszú, 80 cm széles és legnagyobb magassága kb 1,5 m. A vége É-i irányba fordul és erősen összeszűkül, egy sisak épp hogy belefér. A szűkület kb 0,5 méter hosszú, mögötte tágasabb, 2-3 méter hosszú járat látszik. A fülkében a törmelékből víz szivárog jelentéktelen hozammal. A szűkület átvésésére csak 1999.04.16-án került sor. Ekkor Tegzes Zoltánnak sikerült átjutnia. A továbbvezető járat É-i irányú, első 2,5 métere kényelmesen kúszható, a további kb 2,5 - 3 méter járat tágasnak mondható. Az új rész teljes mértékben omladékban alakult ki, szűkület utáni szakasza cseppköves, a mennyezet össze van cementálódva, omlástól nem kell tartani. A további szakasz igen omladékos, a járattalpat laza kövek és kavicsok alkotják. A mennyezet megkeményedett folyami törmelékből áll, kisebb nagyobb mészkőtömbök vannak beleágyazódva.

Az új járat felénél Ny-i irányban egy kötömb alatt bebújva egy felszakadásba jutunk (a továbbiakban Depó), amely harang alakú, 1,8 m magas és kb 1,5 m átmérőjű. Az egész omladékban alakult ki, a tetején karnyi járat megy felfelé, ahonnan gyenge légmozgás érezhető. A Depó alján kötömbök hevernek egymáson, köztük kb 1 métert lehet lelátni. Az új rész végén a törmelékes járattalp letörik, a végpont úgy 1,5 méterrel van alacsonyabban. A törmelék nekifut a járatot elzáró, arra merőleges szálkőfalnak, amelyben van egy 30 cm széles hasadék, ez a járat folytatása. A hasadékba úgy 1 métert lehetett belátni, de a nagy pára miatt nem lehetett kivenni a folytatást. A Cseppkőfülke utáni szűkület még túl kicsi volt ahhoz, hogy mások is átférjenek rajta. Ezt másnap sikerült annyira kitágítani, hogy Schneider Károly is be tudott jönni az új részre.

Megkezdjük a végpont bontását. A bontást komoly vita előzte meg. Két lehetőségünk volt. Az már kiderült, hogy a Depó összeköttetésben van a végponti omladékkal. Ha bontottuk a Depó alját, akkor a végponton peregtek a tövek. Az egyik lehetőség az volt, hogy a Depót bontjuk. Ez több anyagot jelentett, de biztonságosabbnak tűnt (legalábbis akkor így véltük). A másik lehetőség a végpont bontása. Problémát okozott még a kitermelt anyag kijuttatása is. Egyesületünk állandó létszámihiánnyal küszködik, nem tudjuk megoldani a felszínre szállítást. Kényszerűségből belső depót kell alkalmaznunk. Ha a végpontot bontjuk, akkor a Depót kell eltömní, ha a Depót bontjuk, akkor a végpontot tömjük el. Ekkor még nem tudtuk, melyik helyen biztosabb a továbbjutás. Több érv szólt a végpont mellett, de majdnem hogy fej vagy írás alapon a végpontot kezdtük el bontani. Más lehetőség nem lévén elkezdünk egy aknát mélyíteni a hasadék előtt, így az akna egy oldala nem omladék volt, hanem szálkő. A végpont a bontás hatására folyamatosan omlott, úgy határoztunk, hogy pihentetjük kicsit.

A hirtelen bejutás miatt az Oszlopfülke kiácsolását nem fejeztük be, így visszatértünk ide és befejeztük.

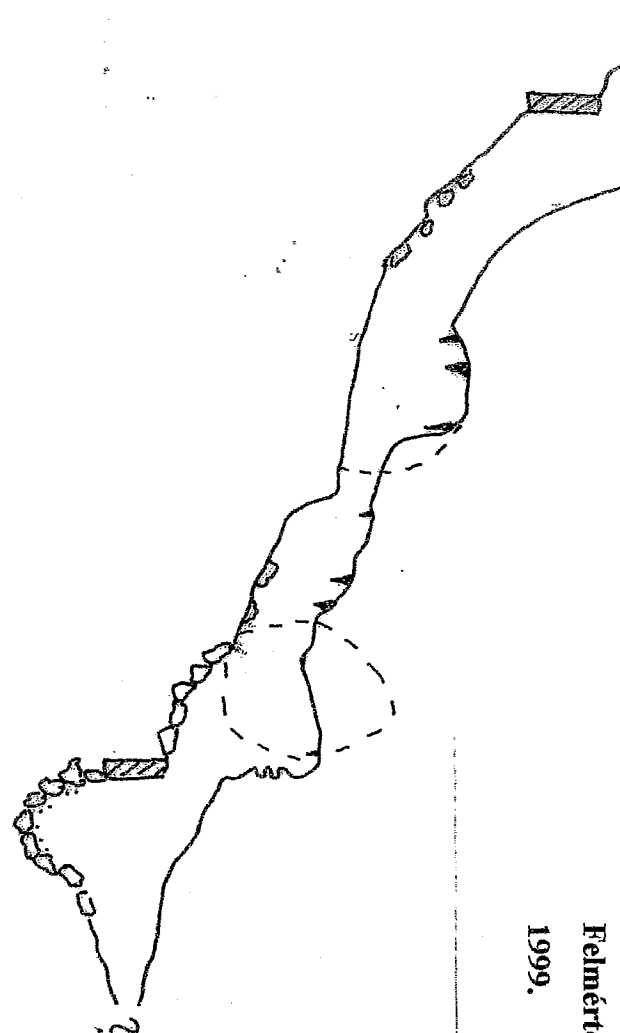
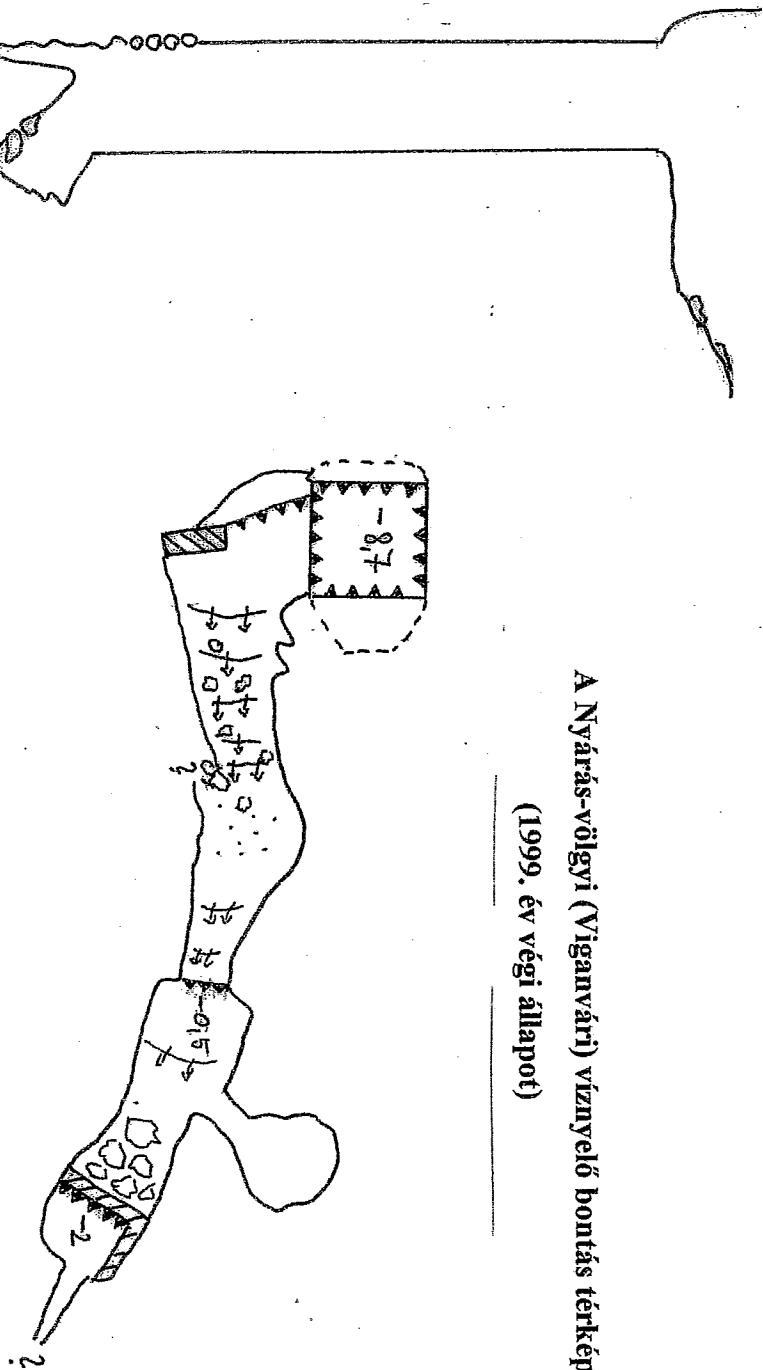
Idén is a nyelőnél tartottuk hagyományos nyári táborunkat július 8-11 -ig. A hagyománytól eltérően csak négy napos volt, elég kevesen vettünk részt rajta, összesen 12 ember ("tömeg" csak hétvégén volt). A tábor alatt kiderült, hogy a végponti hasadék vakon végződik. A hétvégén a létszám lehetővé tette, hogy a Depót, amely időközben feltelt, kirámoljuk a felszínre. A munka nagyon lassú és nehéz. A tábor jó hangulatban telt el, de eredményt nem hozott. Kicsit mélyítettünk a végponton, nagyon laza az omladék, huzat is érezhető volt. Látszik, hogy a szálkőfal enyhén megy befelé. Jelentős méretű üreg nincs. Komoly probléma, hogy a szálkőfal 30 cm mélyen el van repedve, ez a tömbje az omladékon ül. Félő, ha eltávolítjuk a kitöltést, az egész fal a fejünkre esik. Az év hátralevő részében folyamatos

biztosítás mellett mélyítettük a végponti aknát, melynek mélysége elérte a kb 1,5 m-t, 1x1 méteres szelvényben.

Év végére a barlang mélysége kb 13-14 m, hosszúsága kb 25m.

Az elért eredmények, valamint a felmerülő nehézségek leküzdése után látjuk, hogy a bontást lehet és érdemes folytatni, így a 2000-es év fontos kutatási területe lesz a nyelő.

A Nyáras-völgyi (Viganvári) víznyelő bontás térképe
(1999. év végi állapot)

Felmérte a Pro Natura Karszt és Barlangkutató Egyesület
1999. 1:100